Archetype

Ο χρόνος ο ά-χρονος στην αρχιτεκτονική*

Τάσης Παπαϊωάννου - 30/06/2021

Είναι παράξενη η εποχή μας. Νιώθεις πως τίποτε δεν μένει σταθερό, αμετάβλητο, και όλα γύρω σου αλλάζουν με ρυθμούς άγνωστους μέχρι σήμερα. Σαν ο χρόνος ν' απέκτησε άλλη διάρκεια απ' αυτήν που είχε πρωτύτερα, να κυλάει πιο γρήγορα και συ να τρέχεις ξωπίσω του ανήμπορος να τον ακολουθήσεις. Η ταχύτητα δε των συγκλονιστικών αλλαγών που συντελούνται είναι τέτοια, που αδυνατούμε πλέον να διαπιστώσουμε, ακόμη και να προβλέψουμε με ασφάλεια τις συνέπειές τους.

Μέσα σ' αυτή την πρωτόγνωρη πραγματικότητα που την κατακλύζει ολοένα και περισσότερο η λογική του «τηλεοπτικού χρόνου», όλα πρέπει να γίνονται επιφανειακά, περιληπτικά, αστραπιαία. Η αίσθηση του περιορισμένου χρόνου, αλλά και του άγχους που προκαλεί, χειραγωγεί την καθημερινότητά μας, και ειδικότερα των νέων ανθρώπων, με καταστροφικές επιπτώσεις. Συντελείται μία διαρκής μετατόπιση από τον υλικό στον εικονικό κόσμο, από τον ίδιο τον χώρο στην πλασματική εικόνα του, η οποία αποκτά τη δική της ανεξάρτητη αυταξία. Παραμένουμε ολοένα και περισσότερο εγκλωβισμένοι στον άυλο κόσμο του διαδικτύου,

δέσμιοι του μέσου, ξεχνώντας πολλές φορές ότι η ζωή υπάρχει έξω απ' αυτό.

Παρατηρώντας τη δουλειά αρκετών νέων αρχιτεκτόνων, διακρίνεις αυτό το άγχος και την αγωνία να καταξιωθούν γρήγορα στον στίβο της αρχιτεκτονικής. Αισθάνονται την ανάγκη τής γρήγορης αναγνώρισης σε τέτοιο βαθμό, που πριν καλά-καλά χτίσουν κάτι, πριν στεγνώσει ο σοβάς και τα χρώματα στο γιαπί, σπεύδουν ασθμαίνοντες να δημοσιοποιήσουν τις φωτογραφίες του έργου τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Άλλες φορές πάλι αρκούνται μόνο στα αληθοφανή φωτορεαλιστικά που έχουν στήσει, έχοντας την ψευδαίσθηση ότι το έργο τους έχει κιόλας χτιστεί και κατοικηθεί μάλιστα από τους ιδιοκτήτες του. Ικανοποιούνται απλώς από το γεγονός ότι αναρτήθηκε στο Facebook ή στα διάφορα αρχιτεκτονικά sites αποσπώντας μεγάλο αριθμό likes, και επομένως ολοκλήρωσε έτσι την αποστολή του και επέτυχε τον στόχο του.

Λησμονούν όμως την πανάρχαια και αμείλικτη ιδιότητα του χρόνου που δεν έχει να κάνει με εποχές ή πρόσκαιρες επιβραβεύσεις. Του Γερο-χρόνου εκείνου του ά-χρονου που μένει πάντα ίδιος μέσα στους αιώνες, ανεξάρτητα από την αίσθηση που έχουμε εμείς γι' αυτόν. Του χρόνου που σφυροκοπά ανηλεώς, όπως ο βοριάς το έργο, μέρα τη μέρα, χρόνο τον χρόνο, ξεγυμνώνοντάς το από τα φκιασίδια του καιρού του και αφήνοντάς το μόνο του στη σκιά τού παρόντος, μακριά από τους προβολείς που το φώτιζαν κάποτε μέσα στις πλανεύτρες οθόνες του υπολογιστή. Γιατί η καλή αρχιτεκτονική μόνον έτσι αξιολογείται σωστά. Ο Κωστής Παπαγιώργης αναφέρει σχετικά για τη λογοτεχνία, όπου κι εκεί ισχύουν παρόμοιοι κανόνες: «Τα καλά γραπτά, ως είθισται, έχουνε μαύρο χιούμορ. Έπειτα από τριάντα χρόνια, κι ενώ όλα τα συνομήλικά τους έχουν κακογεράσει και δεν βλέπονται, αυτά -σαν τις νεράιδες που δεν τις πιάνει ηλικία- τσουπ! επανεμφανίζονται αρυτίδωτα και εφηβικά»[1].

Η τέχνη της αρχιτεκτονικής, όπως κάθε τέχνη άλλωστε, έχει ανάγκη όσο τίποτε άλλο την ουσιαστική κριτική που επιφέρει το πέρασμα του χρόνου, αξιολογώντας το κάθε ένα έργο ξεχωριστά, μέσα από το βίωμα των ανθρώπων που ζουν και φωλιάζουν μέσα του, όχι μόνο σήμερα, αλλά και πάντα. Ίσως έτσι κατορθώσουμε να ξαναβρούμε την πραγματική διάσταση του χρόνου στην τέχνη μας, όταν μάθουμε να περιμένουμε με υπομονή την οριστική ετυμηγορία του. Σημασία έχει να ξέρεις να περιμένεις, να μπορέσεις να ξεπεράσεις αυτή τη βασανιστική προσμονή, να μην αρκείσαι στο πρόσκαιρο, αλλά να αναζητάς –ει δυνατόν- το διαχρονικό, αυτό που μένει αφανέρωτο μέσα στις άγραφες σελίδες του μέλλοντος.

Στο σκοτάδι δουλεύεις, μακριά από τους φανταχτερούς προβολείς που φωτίζουν το τίποτα. Σκουντουφλώντας προσπαθείς να πορευτείς, ψηλαφητά, δίχως βοήθεια –απελπιστικά μόνος, παλεύοντας με τα φαντάσματα. Όταν δουλεύεις, ποτέ δεν ξέρεις τι είναι αυτό που θα βγει στο τέλος, αν αυτό που κάνεις έχει κάτι να πει, γιατί όπως λέει ο Σεφέρης: «τίποτε δεν φαίνεται από τα πριν, βλέπεις και προχωρείς πάνω στη δουλειά»[2]. Ούτως ή άλλως άλλοι θα μιλήσουν για την αξία του, κι εσύ ίσως να μην ακούσεις ποτέ τα λόγια τους. Κι αυτά τα ανείπωτα για σένα λόγια, δεν μπορούν να κρυφτούν πίσω από καμιά σημερινή φαντασμαγορία, δεν μπορούν να καλυφτούν από καμιά επίπλαστη δημοσιότητα. Θα ακουστούν θες δε θες, όπως πάντοτε ακούγονται για κάθε έργο του παρελθόντος και μάλιστα την κατάλληλη στιγμή.

Πώς είναι δυνατόν όμως σήμερα, όταν όλα μάς σπρώχνουν να δουλεύουμε γρήγορα, να παλεύουμε διαρκώς μέσα σ' έναν κόσμο που καταναλώνει και χωνεύει ακαριαία τα πάντα, εμείς να προχωρούμε ακολουθώντας τον δικό μας αργόσυρτο βηματισμό; Πώς είναι δυνατόν, απέναντι στον φουσκωμένο χείμαρρο που παρασέρνει τα πάντα στο πέρασμά του, το ασήμαντο έργο μας να παραμείνει αλώβητο από την καταστροφική επενέργειά του;

Ακόμη δυσκολότερο φαντάζει το έργο των νεότερων συναδέλφων, οι οποίοι πασχίζουν να επιπλεύσουν στον τρικυμιώδη ενοποιημένο κόσμο μας, ο οποίος καθορίζει επιτακτικά το μέτρο του χρόνου στις ζωές μας. Πασχίζουν να ζήσουν μέσα στις αδηφάγες συνθήκες του φευγαλέου παρόντος, που καταναλώνουν ανεξέλεγκτα κάθε πολύτιμη στιγμή της καθημερινότητάς μας. Πώς αλήθεια θα καταφέρουν για λίγο να κοντοσταθούν, να αφουγκραστούν με προσοχή τους αντίλαλους του παρελθόντος και, μιλώντας τη δική τους πια λαλιά, να πορευτούν ελεύθεροι στο μέλλον;

Παραπομπές

[1] Κωστής Παπαγιώργης, ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ - Έλληνες Συγγραφείς, Καστανιώτης, Αθήνα 2020
[2] Γιώργος Σεφέρης, ΜΕΡΕΣ Β΄, Ίκαρος, Αθήνα 2007

*Το άρθρο δημοσιεύτηκε την 01.10.2020 στην Εφημερίδα των Συντακτών